

МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИМСТВА НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОГО ПІДХОДУ У ФОКУСІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Метою статті є обґрунтування сутнісної характеристики економічної безпеки підприємств, а також формування основної процедури оцінка рівня економічної безпеки із обґрунтуванням ефективності в сучасних трансформаційних умовах. Проведено комплексне дослідження сутнісно-змістовної характеристики методології управління проєктами. Обґрунтовано основні етапи роботи над проєктом на основі методології PRINCE2. А також досліджено практичний механізм реалізації економічної безпеки підприємства в контексті проєктного підходу.

Ключові слова: безпека підприємств, економічна безпека підприємств, методологія управління проєктами, проєктний підхід, показники економічної безпеки.

Оксана VIVCHAR

Western Ukrainian National University

METHODOLOGY OF ECONOMIC SECURITY AT THE ENTERPRISE ON BASIS OF APPLICATION THE PROJECT APPROACH IN THE FOCUS OF MODERN CHALLENGES: REGULATORY FRAMEWORK

In modern transformational conditions, economic processes are characterized by the main features of the growth phase and crisis, which is justified by the need to ensure economic security of enterprises. In such conditions, the theoretical basis includes a variety of methodological approaches to the study of this category. On the basis of the conducted researches it is established that the final choice of the enterprise of the corresponding approach to its maintenance depends on a scientific definition of economic safety. Regardless of the approach chosen, each system of economic security has a certain set of elements, such as object, subject, subject and subjects of counteraction, monitoring, analysis and assessment of risks, dangers, challenges and threats, counteraction mechanism. For a methodologically correct solution to the problem of economic security of the enterprise requires a clear understanding of the specifics of each approach to the definition of these elements.

The purpose of the article is to substantiate the essential characteristics of economic security enterprises, as well as the formation of the main procedure for assessing the level of economic security with justification of efficiency in modern transformational conditions. A comprehensive study of the substantive characteristics of the project management methodology. The main stages of work on the project based on the PRINCE2 methodology are substantiated. And also the

practical mechanism of realization economic safety the enterprise in context of the project approach is investigated.

Key words: *enterprise security, economic security of enterprises, project management methodology, project approach, economic security indicators.*

JEL Classification: D21

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В сучасних трансформаційних умовах економічні процеси характеризуються основними особливостями фази зростання та кризи, що обґрунтовується необхідністю забезпеченням економічної безпеки підприємств. В таких умовах функціонування теоретичний базис включає в себе різноманітні методологічні підходи до дослідження даної категорії. На основі проведених досліджень встановлено, що від наукової дефініції економічної безпеки залежить кінцевий вибір підприємства відповідного підходу до її забезпечення. Незалежно від обраного підходу кожна система економічної безпеки має певний набір елементів, таких як об'єкт, предмет, суб'єкт і суб'єкти протидії, моніторинг, аналіз і оцінка ризиків, небезпек, викликів та загроз, механізм протидії. Для методологічно вірного розв'язання проблематики забезпечення економічної безпеки підприємства необхідно чітко розуміння особливостей кожного підходу до визначення даних елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження сучасної проблематики з методологічних аспектів економічної безпеки підприємств висвітлюють такі провідні науковці як Б. Андрушків, О. Ареф'єва, О. Вівчар, М. Войнаренко, В. Геєць, Л. Головова, В. Духов, М. Ермошенко, Я. Жаліло, Т. Косянчук, Т. Кузенко, В. Микитенко, В. Мунтіян, В. Храпкіна та ін. У практичній діяльності безпеці підприємств приділяється надто мало уваги: у більшості випадків проблеми усвідомлюються лише тоді, коли кризові явища набувають суттєвих масштабів або, що значно гірше – незворотного характеру.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних контекстів економічної безпеки підприємств, а також практичний механізм забезпечення безпеки в контексті проектного підходу на основі безпекоосновних критеріїв оцінки її надійності та ефективності в сучасних трансформаційних умовах.

Виклад основного матеріалу

Розвиток економічної думки в частині забезпечення економічної безпеки ґрунтується на необхідності усунення недоліків, що формує теоретичні підходи до управління підприємством й обліку сучасних тенденцій, викликів та загроз, що впливають на предмет дослідження.

Слід відзначити, що економічна безпека є важливим елементом системи стратегічного управління підприємством. На наш погляд, доцільно розглядати підвищення рівня економічної безпеки підприємства саме як проект, тобто трактувати дану категорію з позицій проектного підходу [1, с. 55].

Між тим слід відзначити, що проектний підхід формує можливість розв'язку будь-якої технічної проблематики при достатній кількості часу й грошей. У практичній діяльності найчастіше спостерігається дефіцит одного або декількох ресурсів, що визначає необхідність розвитку інструментарію даного підходу. Сутність управління проектами визначається реалізацією

проектних рішень з максимально можливою ефективністю при обмеженнях за часом, фінансовим і матеріальним ресурсам, а також високих вимог до якості кінцевих результатів проекту.

Встановлено, що забезпечення проекту буде виступати економічна безпека підприємства, цільовим вектором проекту – досягнення певного рівня економічної безпеки підприємства в контексті класичних обмежень – час і ресурси.

Звертаємо увагу, що економічна безпека підприємств залежить від стану економічної безпеки країни. Загалом безпека підприємств – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам. Основними функціональними елементами безпеки підприємств є: захист комерційної таємниці і конфіденційної інформації; комп'ютерна безпека; внутрішня безпека; безпека будівель і споруд; фізична безпека; технічна безпека; безпека зв'язку; безпека перевезень вантажів і осіб; екологічна безпека; конкурентна розвідка тощо [6, с. 110].

Наукові дослідження дають можливість стверджувати, що економічна безпека підприємств – це такий стан управлінської системи підприємства, за якого досягається управління фінансовими ресурсами і мається можливість адекватно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі та проектувати можливі загрози і реакцію на них з метою забезпечення безкризового розвитку підприємства. Адже саме управлінська система розпізнає загрози та розробляє заходи щодо їх подолання [3; 8].

На основі вищезазначеного виділимо основні ознаки проекту "Економічна безпека підприємства":

1. Мета проекту – досягнення певного рівня економічної безпеки підприємства.
2. Необхідність дотримання фінансових і тимчасових обмежень проекту під впливом зовнішніх і внутрішніх загроз.
3. Унікальність кожного проекту на основі визначення цільової складової (вихід із кризи, підвищення окремих показників, досягнення оптимального рівня).
4. Цілеспрямоване формування системи з існуючого стану в необхідний стан [5, с. 98].

Неможливо залишити поза увагою, що в даних умовах функціонування проектний підхід активно формується на всіх рівнях ієрархії управління. Ефективне застосування інструментів проектного управління спрямоване на створення комплексної методології впровадження даного підходу в діяльність підприємства.

На основі проведених досліджень встановлено, що управління проектами ґрунтується на основі визначення та досягнення цілей в системі безпеки при взаємозв'язку об'єкту, ресурсів, часу, якістю й ризиками. Ключовим фактором успіху проектного управління економічною безпекою є наявність чіткого заздалегідь визначеного плану, мінімізації ризиків і відхилень від плану, ефективного управління змінами. Результатом проекту може бути не тільки продукція, але й розв'язання певних внутрішніх завдань щодо підвищення якості продукції й ефективності організації праці,

оптимізація фінансових потоків. Згідно вище зазначеного доведено, що економічна безпека може розглядатися в контексті забезпечення проектних рішень [2].

На сьогоднішній день управління проектами є невід'ємним елементом системи менеджменту організації. Розглянемо основні підходи управління проектом, виходячи з існуючих методологій, отримані результати представимо в табл. 1.

На наш погляд, найбільш адаптована для цілей проекту "Економічна безпека підприємства" методологія PRINCE2. Відзначимо основні етапи роботи над даним проектом:

1. Визначення відхилення фактичного показника від цільового.
2. Виявлення загроз економічній безпеці підприємства.
3. Розрахунки прогнозованих сценаріїв розвитку співвідношення фінансових ресурсів і тимчасових (P/T): а) високий бюджет, короткостроковий період; б) середній бюджет, середньостроковий період; в) низький бюджет, довгостроковий період.
4. Реалізація завдання оптимізації розподілу тимчасових і фінансових ресурсів організації;
5. Складання плану заходів – графік Ганта на три періоди (короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий);
6. Виокремлення економічної безпеки організації відповідно до основних детермінант [7].

Сучасна теорія проектного управління одержала досить якісне наукове обґрунтування й широке практичне застосування. У цей час основні процедури управління проектом формуються відповідно до традиційної методології й такими методологіями, як IPMA, PMI, PRINCE2.

Таблиця 1

Основні методології управління проектами

	Традиційна методологія	IPMA	PMI	PRINCE2
ЕТАПИ	Визначення середовища проекту. Формування проекту. Планування проекту. Технічне виконання проекту. Контроль над виконанням проекту.	Системне забезпечення управління проектами IPMA. Національні вимоги до компетенції фахівців щодо управління проектами	Визначення вимог до проекту. Постановка чітких і перспективних цілей. Балансування вимог щодо якості, можливостей, часу й вартості. Адаптація до специфіки роботи, планів і підходів для зацікавлених осіб	Початок проекту (SU). Запуск проекту (IP). Планування проекту (PL). Управління проектом (DP). Контроль стадій (CS). Контроль життєвого циклу продукції (SB). Управління продукцією (UP). Завершення проекту (ЗП).

Далі адаптуємо основні етапи роботи над проектом на основі методології PRINCE2. Для цього проведемо співвідношення основних складових економічної безпеки підприємства й процедур проектного підходу. Отримані результати представимо у табл. 2.

Заключним етапом буде формування плану, що відображає ключові детермінанти й показники системи економічної безпеки підприємства, з метою визначення наявних ресурсів, часу й можливостей по підвищенню рівня економічної безпеки підприємства.

Таблиця 2

Співвідношення основних складових економічної безпеки підприємства й процедур проектного підходу

№	Складові системи економічної безпеки	Процедури відповідні до проектного підходу	Реалізація проекту "Економічна безпека підприємства"
1	Визначення рівня економічної безпеки	Початок проекту (SU).	Визначення відхилення фактичного рівня економічної безпеки підприємства від цільового
2	Загрози економічної безпеки		Виявлення загроз економічній безпеці
3	Критерії, показники, індикатори економічної безпеки, граничні значення показників	Планування проекту (PL).	Розрахунки сценарних варіантів співвідношення: а) високий бюджет, короткостроковий період; б) середній бюджет, середньостроковий період; в) низький бюджет, довгостроковий період.
4	Заходи протидії загрозам	Управління проектом (DP).	Складання плану заходів – графік Ганта на три періоди (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий)
5	Механізм протидії	Контроль стадій (CS). Контроль меж стадій (SB). Управління реалізацією продукції (MP).	Реалізація завдання оптимізації фінансових ресурсів на основі методу критичних ланцюгів
6	Моніторинг	Закінчення проекту (CP).	Визначення загроз економічній безпеці підприємства у відповідності із ключовими детермінантами

Принципова схема щодо системи показників економічної безпеки підприємства відповідно до проектного підходу представлено в табл. 3.

Таблиця 3

Комплексна система показників економічної безпеки підприємства відповідно до проектного підходу

Традиційний підхід				Проектний підхід		
Ключові детермінанти (Y)	Індикатори (I)	Значення показника фактичне (Uф)	Граничне значення показника (Uо)	Цільове значення показника (Uц)	Час (Т)	Ресурси (Р)
Y1	I (Y1)	Uф1	Uо1	Uц1	T {min, ave, max}	P {min, ave, max}
Y2	I (Y2)	Uф2	Uо2	Uц2	T {min, ave, max}	P {min, ave, max}
Y...	I (Y...)	Uф...	Uо...	Uц...	T {min, ave, max}	P {min, ave, max}
Yn	I (Yn)	Uфn	Uон	Uцn	T {min, ave, max}	P {min, ave, max}
Разом						Σ (Pn)

Слід відзначити, що оцінка рівня економічної безпеки здійснюється в такий спосіб на основі застосування нормативно-правових засад:

1) на основі традиційного підходу варто виокремити основні індикатори відповідно до ключових детермінант, що характеризують діяльність конкретної підприємства на макро-, мезо- і мікрорівнях;

2) розрахунки фактичних значень показників;

3) визначення граничних значень показників;

4) порівняння фактичних і граничних значень показників;

5) обґрунтування ключових показників;

6) визначення мінімального (min), середнього (ave) і максимального

(max) часу, необхідного для досягнення цільового значення показників;

7) визначення мінімального (min), середнього (ave) і максимального (max) бюджету, необхідного для досягнення цільового значення показників;

8) ранжирування загроз економічної безпеки;

9) формування плану заходів щодо забезпечення економічної безпеки [4, с. 120].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Прорезюмувавши вище описане відзначаємо, що запропонована методологія дозволяє адаптувати процес забезпечення економічної безпеки з обліком усіх її складових на основі традиційної методології (виявлення загроз, оцінка, протидія, моніторинг) до проектного підходу (досягнення мети в умовах обмежених ресурсів), що дозволяє використовувати всі переваги для діяльності підприємства в контексті ефективного нормативно-правового функціонування. Система показників дозволяє здійснювати моніторинг загроз і застосовувати заходи протидії виходячи із застосовуваної організаційної структури.

Література

1. Алькема В. Г. Параметри економічної безпеки підприємства як логістичної системи. Вісник економіки транспорту і промисловості : зб. наук.-практ. праць. Вип. 29. Харків. 2010. С. 51–59.
2. Андрушків Б. М., Вівчар О. І., Гевко В. Л. Проблеми теорії і практики менеджменту : навч.-методич. посібн. Тернопіль: Вид. ТзОВ "Терно-Граф". 2009. 312 с.
3. Бондарчук Ю., Марущак А. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи. К.: Вид-во КНТ. 2008. 369 с.
4. Вівчар О. І. Особливості ідентифікації методів оцінки ринкової вартості бізнесу при діагностиці його економічної безпеки. Вісник Наука молода. Випуск 18. Тернопіль 2012. С. 118–122.
5. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти: монографія. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2018. 515 с.
6. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. К.: Лібра, 2003. 280 с.
7. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства. URL: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2011/iem/kuzenkova/library/statya4.htm>
8. Мороз О. В., Карачина Н. П., Шиян А. А. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ. 2011. 241 с.

References

1. Alkema, V. H. Parametry ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva yak lohystychnoi systemy [Parameters of economic security of the enterprise as a logistics system]. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti : zb. nauk.-prakt – Bulletin of Transport Economics and Industry: Coll. scientific-practical wash. Vyp. 29. Kharkiv. 2010. 51–59. [in Ukrainian].
2. Andrushkiv, B.M, Vivchar, O.I., Gevko, V.L. Problemy teorii i praktyky menedzhmentu : navch.-metodych. posibn. [Problems of theory and practice of management textbook]. Ternopil: Terno-Graf LLC. 2009. 312 .

3. Bondarchuk, Yu., Marushchak, A. Bezpeka biznesu: orhanizatsiino-pravovi osnovy – Business security: organizational and legal framework. K.: Vyd-vo KNT. 2008. 369. [in Ukrainian].
4. Vivchar, O. I. (2018) Upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstv: sotsiohumanitarni konteksty [Management of economic security of enterprises: socio-humanitarian contexts]. Ternopil, FOP Palianytsia V. A. 515. [in Ukrainian].
5. Vivchar, O. I. (2012) Osoblyvosti identyfikatsii metodiv otsinky rynkovoi vartosti biznesu pry diahnostytsi yoho ekonomichnoi bezpeky [Features of identification methods for assessing the market value of business in the diagnosis of its economic security]. Visnyk Nauka moloda – Newsletter Science is young. Issue 18. Ternopil. 118–122. [in Ukrainian].
6. Kozachenko, H. V., Ponomarov, V. P., Liashenko, O. M. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia : monohrafiia [Economic security of the enterprise: the essence and mechanism of provision: a monograph] K.: Libra, 2003. 280. [in Ukrainian].
7. Korobchynskiy, O. L. Metodyka formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. URL: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2011/iem/kuzenkova/library/statya4.htm>
8. Moroz, O. V. Karachyna, N. P. Shyian, A. A. (2011), Kontseptsiiia ekonomichnoi bezpeky suchasnoho pidpriemstva [The concept of economic security of the modern enterprise]. VNTU. Vinnytsia. Ukraine. 241.

Стаття надійшла до редакції 13.06.2021